

KERESZTFRONT*

B E N E D I K T K A I S E R

„Az igazi leninistában és a politikai konzervatívban az a közös, hogy mindketten elutasítják azt, amit liberális felelőtlenségnek nevezhetnénk.”

Slavoj Žižek

„Jobboldalinak születtem, és neveltetésem során megmaradt bennem a tekintélytudat és a haza iránti kiirt-hatatlan érzés is. De balra kellett mennem ahhoz, hogy teljesen tisztába kerüljek a dekadens liberalizmus és az erényektől megfosztott kapitalizmus által előidézett társadalmi zűrzavarral.”

Pierre Drieu la Rochelle

A „KERESZTFRONT” MINT POLITIKAI VÁD

A német politikai elméletben és gyakorlatban évtizedek óta kering egy olyan kifejezés, amelyet ritkán határoznak meg egyértelműen, ám egyre gyakrabban használják ködös, többnyire pejoratív felhangú jelszóként: keresztfront [*Querfront*]. A Bayerischer Rundfunk „új keresztfrontról” szóló rádióriportjában helyesen mutatott rá arra, hogy ennek a valójában meglehetősen régi kifejezésnek a használata csak 2014-től – az ukrán válság, a menekülthullámok kezdete, a NATO-viták – óta terjedt el széles körben, s azóta valósággal dübörög.¹ Ezen a ponton kell kiemelni, hogy saját magát nagyon ritka esetben jelöli meg bárki is keresztfront-médiaként vagy keresztfront-aktivistaként. A címke általában a politikai ellenféltől származik, mégpedig éppen azért, hogy kategorizálja és sebezhetővé tegye a jelenségeket olyan esetekben, amikor a már jól bevált politikai topográfia túlterhelt vagy nem alkalmazható. Ezek a jelenségek látszólag feltartóztathatatlanul törnek előre a klasszikus politikai táborokkal szemben. A neokonzervatív *Cicero* magazin szerint például egy veszélyes „keresztfront [...] hatolt be a társadalom közepébe”,² amely balról és jobbról egyaránt támadja az alapvető nyugati liberális konszenzust. Az IG Metallhoz közel álló Otto Brenner Alapítvány terjedelmes tanulmányát olvasva az is kitűnik, hogy a szakszervezetisek annak a nyugatellenes és antiliberalis „keresztfront-médiának” a fenyegető diadalát próbálják meg felvázolni, amely „tekintélyes tömegű és folyamatosan növekvő közönség elérésére és megtartására törekszik”.³ A központi ellenségkép rendre Jürgen Elsässer *Compact Magazinja*. Számos keresztfront-watchblog foglalkozik behatóan az újságíró politikai és médiatevékenységével, akit azzal vádolnak, hogy a jobboldali spektrum javára

Benedikt Kaiser:
Keresztfront (2017)

* A szöveg a szerző témáról írott könyvének fordításán alapul – Benedikt KAISER: *Querfront*. Verlag Antaios, Schnellroda, 2017. 6–22. és 83–86. oldal. A szerzőre és koncepciójára lásd bővebben legutóbbi számunkban: Kiss Lajos András: Benedikt Kaiser és a keresztfront. *Kommentár*, 2023/2. (A szerk.)

1 Vö. Christian SCHIFFER: Ein Blick auf die neue Querfront. *Bayern 2*, 2016. február 5.

2 Alexander GRAU: Querfront. Antiweltliche Ressentiments sind in der Mitte angekommen. *Cicero Online*, 2015. október 31.

3 Wolfgang STORZ: „Querfront”. *Karriere eines politisch-publizistischen Netzwerks*. OBS-Arbeitspapier 18, Frankfurt am Main, 2015. 4.

a bal–jobb határ eltüntetésén munkálkodik. A „büntess egyet, nevelj százat” mottóhoz hűen példát akarnak statuálni a „keresztfontos” Elsässerrel, és be akarják bizonyítani, hogy a „nacionalizmus”, az „antiamerikanizmus” vagy akár az Izrael-ellenes kritika lényegében kizárt, s teljes társadalmi-politikai tiltással büntetendő. Ha ez sikerülne, azzal nemcsak Elsässerre mérnének csapást, hanem minden olyan politikai és társadalmi szereplőre, aki nem hajlandó elfogadni a kortárs német politika nyugatbarát narratíváját, függetlenül attól, hogy Jürgen Elsässer nézetei szimpatikusnak vagy túlzónak, megfontolásra érdemesnek vagy okvetlenkedőnek tünnek-e számára.

A németellenes baloldal számára Elsässer helyettesíthető: ami számít, az az értelmezés hatalmáért folytatott küzdelem, és olyan fogalmak kisajátítása, amelyek politikai fegyverként használhatók a saját hegemonia metapolitikai térben történő megszilárdítására, akár csak a konkurens áramlatok lejáratására és ellehetetlenítésére. Ennek eredményeképpen a mondanivaló fundamentális változásokon mehet keresztül; ahogy azt már Antonio Gramsci is leírta, az emberek „mindennapi tudata” ily módon átalakulhat, még akkor is, ha a hegemoniáért folytatott küzdelem elhúzódó és kimerítő „állóháborút” jelent.

A megbélyegzett „keresztfronthoz” társított szereplők közé, akiket e címke segítségével szeretnének a „diskurzusból” kizárni, és akiket a szélsőséges csoportosulások peremének (*lunatic fringe*) szintjére degradálnak, ma már olyan sok személyt sorolnak, hogy nyilvánvalóan nem lehet valamennyi érintett körnek közös stratégiai, szervezeti vagy ideológiai alapja. Kiközösítettnek számít

– többek között – a széles körben olvasott NachDenkSeiten és a nemzetgazdász Albrecht Müller, a *Compact* és Elsässer, Saha Wagenknecht és Oskar Lafontaine, Lars Mährholz és Ken Jebsen, a pénzügyi blogger Andreas Popp és a nagy kiadó Jochen Kopp, az Autonóm Nacionalisták és

a neonacionalista szocializmus egyes csoportjai, a Sache des Volkes (a nép dolga) nevű nemzetiforradalmi csoport és Jürgen Schwab, a „népi” [*völkisch*] felfogásúak és a jobboldali biogazdák, a Pegida és az Endgame peremcsoport, valamint az autentikus Neue Rechte is stb. Ha mindazok a szereplők, akik teljesen eltérő ideológiai álláspontokat képviselnek, egy „keresztfrontot” alkotnak, amely ellen – antifasiszta szempontból – küzdeni kell, akkor ez a kifejezés tartalmatlan, és pusztán politikai fegyverré fajul, csak hogy ne kelljen konfrontálódni a meggyalázottak valós mondanivalójával. Így még az egyik antifa folyóirat is kritikaként fogalmazza meg, hogy a „baloldali zsargonban” egyszerűen keresztfrontnak neveznek minden olyan törekvést, amely megpróbálja elmosni „a politikai táborok közötti határokat, átfogó szövetségek létrehozását célozza, és az ellenfél támogatóit igyekszik magához vonzani”.⁴

Egy terminus valóságos hanyatlásáról beszélhetünk tehát, hiszen a „keresztfront” nem számított mindig csupán tartalmatlan frázisnak, amellyel a politikai ellenfeleket a barna partvonalra lehetett volna szorítani. Ezért érdemes a „keresztfontos” törekvések elméletének és gyakorlatának történelmi eredetét is megvizsgálni. Ezek ugyanis a weimari köztársaság romjai között keresendők.

TÖRTÉNELMI MEGKÖZELÍTÉS

Amikor a Ruhr-vidéket 1923-ban a franciák és a belgák megszállták, különböző csoportok tanúsítottak ellenállást. Ezek főként a politikai spektrum radikális szárnyaiból érkeztek. A hangulat heves volt, gyűlések és szabotázsakciók váltották egymást. Ugyanezen év júliusában egy nő a megszállás és a kizsákmányolás elleni közös összefogásért szólalt fel nemzeti érzelmű diákok előtt. A neve: Ruth Fischer. Nem afféle reakciós volt, hanem korának egyik legismertebb női kommunistája, átmenetileg még a Német Kommunista Párt (KPD) elnöke is. Tehát népszerűsítette volna a fiatal jobboldaliak előtt az úgynevezett „nemzeti

4 Roland PETERS: Querfront von Rechts nach Links. ZAG – antirassistische Zeitschrift, 2005/46.

a keresztfront eltérő ideológiai álláspontokat képvisel

bolsevizmust”? Nem egészen, Fischer inkább a különböző szereplők ideiglenes összefogását szorgalmazta. Közös frontot akart létrehozni az imperializmus és a kapitalizmus ellen. Otto-Ernst Schüddekopf szerint Ruth Fischer a nemzeti bolsevizmus korszakos jelenségei közé sorolható, legalábbis abban a bizonyos

Nemzeti felszabadítás –
A Ruhr-vidék francia megszállása ellen tiltakozó plakát, német munkás alakjával, 1923
(Wikimedia Commons)

Fekete front –
Az Otto Strasser-féle
keresztfront-szervezet
(Kampfgemeinschaft
Revolutionärer
Nationalsozialisten)
propagandabélyege
a '30-as évek legelején
(Wikimedia Commons)

időszakban. A ma is mérvadónak számító alaplíművében ugyanis a kutató a nemzeti bolszevizmus ellentmondásos fogalmának három fő típusát igyekezett megkülönböztetni.⁵ Egyfelől a kommunizmuson belüli nemzeti áramlatokat nevezte meg, másfelől a szocialista törekvéseket jelölte így a jobboldali milión belül, harmadrészt pedig a bal- és jobboldal átmeneti, aktív együttműködését említi, mely egyrészt a liberális-kapitalista rendszer ellen szólt, másrészt pedig a keleti orientációért, vagyis: a bolsevik Szovjetunióval való jó viszony előmozdításáért. A nemzeti bolszevizmus három típusa közül az utóbbit nevezték olykor kifejezetten keresztfrontnak. Fischer márpedig pontosan ezt akarta elérni az 1923-as Ruhr-vidéki harcokkal.

Ennél az ideiglenes nemzeti-kommunista viszonynál azonban olyan más kísérletek váltak ismertebbé, amelyek ellenétesek voltak a régi politikai koordinátákkal. Ennek egyik példája a centrum Hitler kormányzásának megakadályozására irányuló szervezkedése, melynek első nagy vérontásaként az úgynevezett Röhm-puccs (megelőző) leverését kell nevesítenünk.

⁵ Vö. Otto-Ernst SCHÜDDEKOPF: *Nationalbolschewismus in Deutschland 1918–1933*. Ullstein, Frankfurt am Main, 1973.

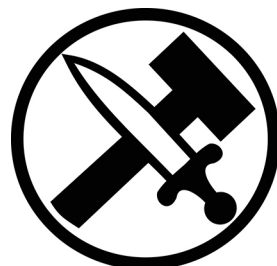
A centrum önfelhatalmazása

Az Adolf Hitler által 1934. június 30-án kezdeményezett és levezényelt akció során, amelyet nem sokkal utána a „hosszú kések éjszakájának” vagy más néppel a „német Bertalan éjszakájának” neveztek el, az SS és a Gestapo mintegy kétszáz különböző Hitler-ellenes személyt likvidált. Az Ernst Röhm körüli SA vezetői kör lefejezése miatt kapcsolódott a megsemmisítési intézkedés speciálisan az ő nevéhez, valójában ennél azonban jóval súlyosabb következményekkel járt és történelmileg jelentősebbnek is bizonyult több, teljesen más irányultságú szereplő meggyilkolása.

Egyfelől meg kell említeni Gregor Strasser kivégzését. Az NSDAP egykori birodalmi szervezeti vezetőjét sajátos fellépése és a nacionalizmus és a szocializmus szintézisének vágya különböztette meg a Hitler, Himmler és Rosenberg körüli pártvezetői klikktől; úgy habituálisan, mint ideológiailag-politikailag eltért tehát tőlük. Strasser eltávolítása voltaképpen az NS-mozgalom „baloldali” szárnyának nemzeti-szocialista fúziója feletti, jóval korábban bekövetkező győzelem véres konkretizálása volt.

Másrészt ugyanilyen fontos rámutatni Kurt von Schleicher tábornok és a fiatal konzervatív filozófus, Edgar Julius Jung meggyilkolására. Utóbbi egyik napról a másikra vált híressé, amikor 1930-ban kiadta *Az alsóbbrendűség uralma* című monumentális művét. A könyv által képviselt világnézet, amely rendi és tekintélyelvű, keresztény, elitista tételeket foglalt magába, a weimari köztársaság elnöki kabinetjeinek utolsó éveiben jelentős figyelmet kapott a politika, a társadalom és a hadsereg magasabb szintjein is. A Jung-exegéta Karlheinz Weißmann feltételezése szerint az 1930-as válságtól kezdődően Jung egy olyan katonai rezsimben gondolkodott, amely az elnök vészhelyzeti jogán alapult volna.⁶ A Hitler hatalomátvételétől összezavarodott Jung csak 1933 végén tért vissza a politikai szerepvállaláshoz. A terv az volt, hogy az SA és a Reichswehr vezetése között parázsló konfliktust kihasználva, a birodalmi elnök segítségével és a köznép széles rétegeinek közfelkiáltásával – azaz keresztmetszetként, nem pedig keresztfrontként – egy általuk támogatott, valamint Hindenburg által kijelölt katonai kormányt állítsanak fel. A náci uralom legyőzésére irányuló terv egyik lépése Jung marburgi beszéd néven ismert röpirata volt, amelyet Franz von Papen alkancellár 1934. június 17-én saját előadásaként olvasott fel, feltehetően anélkül, hogy tudta volna, hogy Jung ezt egy felkelés bevezetőjének tekintette. Ehhez képest a felkelés elmaradt; a beszéd nyomtatott szövegét elkobozták, az adás sugárzását letiltották, Jungot, mint a beszéd szerzőjét, letartóztatták és agyonlőtték.⁷ Jungnak ez a kísérlete 1930 és 1934 között nem a Reichswehr által támogatott elnöki köztársaság megteremtésének egyetlen reménye volt, és mindezekelőtt nem is a szó valódi értelmében vett keresztfrontnak kell tekintenünk, hanem egy olyan „felülről jövő puccs” kísérletének, amelyet „alulról” pusztán egyetértéssel kellett volna megerősíteni.

Carl Schmitt is a centrum, a jog, a polgári és konzervatív elit ilyesfajta önfelhatalmazásával próbálkozott a nemzetiszocialisták hatalomátvételével szemben. Az állam- és közjogász az 1932-es „három kancellár évét” (von Papen, Brüning, von Schleicher) követően kifejezetten arra kereste a megoldást, hogyan lehetne megszüntetni a kommunisták és a nemzetiszocialisták közötti immár nem csupán „néma polgárháborút”, és hogyan lehetne megvédeni a köztársaságot ellenségeitől. 1933. január 30-át követően már tudta, hogy a nemzetiszocialisták nem felejtették el az NSDAP és a KPD szélsőségeivel szembeni jogi védelmet célzó erőfeszítéseit; éppen ezért válhatott átmenetileg Hitler apológétájává, és 1934-ben a „Röhm-ellenpuccs” legitimmé formálásával a „tisztá jog” védelmezőjévé nyilvánította a Führert.⁸

A „Fekete front” nevű szocialista-nacionalista mozgalom jelképe az 1930-as évek első harmadában

közös front az imperializmus és a kapitalizmus ellen

6 Vö. Karlheinz WEISSMANN: *Edgar Julius Jung = Lexikon des Konservativismus*. szerk. Caspar VON SCHRENCK-NOTZING, Graz–Stuttgart, 1996. 288–290.; lásd még Jung portréját tőle: *Sezession*, 2004/július. 4–8.

7 Lásd bővebben: PETŐ Zoltán: *Edgar Julius Jung és a nemzetiszocializmus jobboldali kritikája. Kommentár*, 2023/1. Ugyanott részletek a marburgi beszédből a 38–39. oldalakon. (A szerk.)

8 Lásd bővebben: Carl SCHMITT: *A Führer oltalmazza a jogot [1934] = Uő: A politikai fogalma*. ford. és szerk. Cs. Kiss Lajos, Osiris–Pallas Stúdió–Attraktor, Bp. 2002. (A szerk.)

Ehhez képest a történelmi keresztfrontként vált ismertté Gregor Strasser 1932 második felében Hitler kancellárként való megakadályozására tett kísérlete. Ha a ma élők ezt csupán szűk körökön belüli intrikaként vagy a nemzeti-szocialista mozgalmon belüli konkurenciaharcként értelmezik, úgy bizonyára alábecsülik ennek a tervezett keresztfrontnak a robbanóerejét, amelynek kísérletét Axel Schildt történész „a mindenféle titkos diplomáciával telített időszak egyik leglátványosabb fejezetének” nevezett.⁹ Az 1932 nyarán és őszén Gregor Strasser körül kialakult helyzet összefüggött Kurt von Schleicher és a Reichswehr vezetésének azon céljával, mely Hitler hatalomátvételének megakadályozására irányult. Mivel azonban pártja már tagadhatatlan tényező volt a politikai rendszerben, a nemzetiszocialista mozgalomból kiindulva a Gregor Strasser körüli baloldali szárnyat megpróbálták leválasztani a pártról, hogy a Reichswehrrel és az együttműködésre hajlandó szakszervezeti tagokkal a régi politikai struktúrákon átívelő keresztfrontot alakítsanak ki. A Reichswehr és a releváns náci baloldaliak (avagy baloldali nácik) hajlandósága kevésbé volt kétséges, mint a szakszervezeteké. Ezek a szocialista-kommunista pártokkal szövöttek, s előbb ettől a régi kötelező szövetségtől kellett volna megszabadítani őket. Főképp Carl Rothe (a Carl Schmitt és Werner Sombart tanítványaihoz köthető forradalmi-konzervatív *Tatkreis*hez (*Tat-kör*), azon belül is Hans Zehrerhez és Ernst Wilhelm Eschmannhoz képest mára kevésbé ismert aktivista) dolgozta ki a programszerű körvonalakat *A szakszervezetek frontja* (1932) című írásában, de a mozgalom *Die Tat* című folyóiratában is rendszeresen publikált erről.

A Die Tat

A *Die Tat* a weimari köztársaság egyik legfontosabb politikai folyóirata volt, és módszeresen törekedett a bal–jobb szintézisére – más szóval tehát az ideológiai keresztfrontra. A folyóiratot még 1909-ben alapították Nietzsche-követők Eugen Diederichs vezetésével, majd 1929-ben Hans Zehrer vette át. A folyóirat körül alakult ki az a bizonyos *Tatkreis*, amelynek legismertebb alakjai Zehrer, Eschmann, Ferdinand Fried és Giseler Wirsing voltak. Egy generációspecifikus jobboldali szellemiség kialakításán dolgoztak, amelyből idővel az alapelvek konzervatív-forradalmi átalakítása kellett volna, hogy következzen. Személyes kapcsolatokat ápoltak minden releváns jobb- és baloldali miliővel, és különösen Weimar utolsó szakaszában von Schleicher és a Strasser-fivérek (Gregor és Otto) keresztfrontos eszméjét támogatták, s koherens módon dolgozták ki a konzervatív nemzeti szocializmust. 1932 őszén – a keresztfront-ideológia csúcspontján – elérték a harmincezres lappéldányszámcsúcsot, és különösen az újnacionalistára, de a szakszervezeti táborra is komoly hatást gyakoroltak.¹⁰

1932 második felében az erős, de heterogén szakszervezeti mozgalom a szociáldemokratáktól (SPD), a KPD-ről és társaikról való leválasztása volt a *Die Tat* mint a „fiatalabb nemzeti mozgalom gyülekezőhelyének” (Ernst Robert Curtius) elsődleges célja. A szakszervezetekbe tömörült munkásosztály részvétele nélkül a *Tatkreis*, a nácik baloldala és a Reichswehr vezetőségének szövetsége tömegbázis nélkül maradt volna, és mint ilyen, csupán három teljesen különböző aktor összekapcsolódása lett volna; azaz valóságos keresztfronttá bizonyosan nem alakulhatott volna. Ebben az értelemben a *Tatkreis*-protagonisták számos publikált reflexiója a munkásmozgalmon belüli ellentmondások elemzésére irányult, valamint arra, hogy a korporatív eszméken keresztül hidakat építsenek azok felé, akik elégedetlenek a létező baloldali munkáspártokkal. Schildt kiemeli, hogy a szakszervezetek irányában megfogalmazott előrelépések, amelyek a jövőben a sztrájkjogot és más lényeges szakszervezeti követeléseket foglalták volna magukba, „egészen őszinte szándékúak”

a szocializmus és a nacionalizmus kombinációja

9 Axel SCHILDT: *Militärische Ratio und Integration der Gewerkschaften. Zur Querfrontkonzeption der Reichswehrführung am Ende der Weimarer Republik = Solidargemeinschaft und Klassenkampf. Politische Konzeptionen der Sozialdemokratie zwischen den Weltkriegen.* szerk. Richard SAAGE, Suhrkamp, Frankfurt am Main, 1986. 346.

10 Armin MOHLER: *Die konservative Revolution in Deutschland 1918–1932. Ein Handbuch.* Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 1994. 434–436. és Karlheinz WEISSMANN: *Der Tat-Kreis = Lexikon...* I. m. 555.

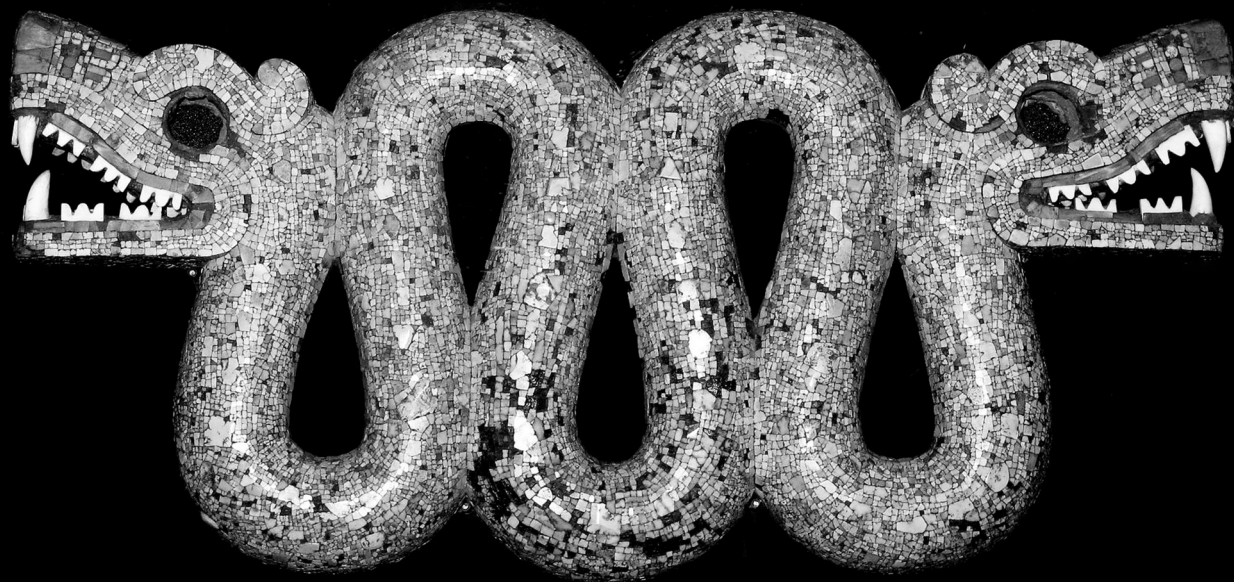

Tettek mezeje –
 A *Die Tat* 1930. júliusi
 és 1932. augusztusi lapszáma

voltak – vagyis egyáltalán nem tekintendők pusztán taktikázásnak és demagógiának. Természetesen Rothe, Strasser és társai számára kapóra jött, hogy különösen a Német Általános Szakszervezeti Szövetség (ADGB) politikailag megosztott volt, és hogy a munkavállalók milliói széttartónak és céltalannak látták a vezetésüket. A jobboldali tárgyalási kísérleteket az ADGB-ben különösen a fiatal káderek méltányolták. A szakszervezeti tisztségviselők és az NSDAP baloldala a nacionalizmus és a szocializmus eszméinek keverékében találkozott; a Reichswehr pedig mindenekelőtt Hitler és Thälmann együttes likvidálásában látta meg a jobb- és baloldali tömegeken alapuló összekapcsolódásának esélyét.

Ezúttal is a *Tatkreis* szereplői voltak azok, akik – mindkét irányba kiépített személyes kapcsolati hálójuknak köszönhetően – gondoskodtak az ADGB vezetői és Gregor Strasser találkozásairól. Különösen figyelemre méltóak voltak például az 1932. július 30-i és szeptember 9-i egyeztetések, amikor a Strasser-irányzat vezetése és az ADGB káderei alapvető kérdésekben állapodtak meg. Ezzel párhuzamosan von Schleicher és a birodalmi védelmi minisztérium külön-külön is tárgyalást folytatott Strasserrel és a szakszervezetekkel, és 1932 nyár végén már azt híresztelték, hogy kész miniszteri listák lennének a von Schleicherből, szakszervezetesekből (Theodor Leipart körüliek) és az NS-baloldaliakból (Gregor Strasser körüliek) álló kabinet minisztereiről. A személyi felállásról szóló megállapodás mellett a tartalom tekintetében is fokozatos előrelépés történt: Schildt ennek bizonyítékaként Leipart 1932. október 14-én tartott bernai beszédét nevezi meg, amely az állami és katonai megerősítés, a szocializmus és a nacionalizmus kombinációjáról szól.¹¹ A szakszervezeti balszárny és az SPD nyomása azonban e nyilvánvaló közeledés miatt jelentősen megnőtt; Leipart már csak akkor akart összefogni Strasserrel, ha az SPD Reichsbanner nevű utcai szövetségei is csatlakoztak már. Mindenki meglepetésére azonban Leipartnak sikerült megszereznie von Schleicher kancellárságának jóváhagyását a Reichsbannerben, és 1932 végén a szakszervezetek hivatalosan is már von Schleicher mellett szólaltak fel, miközben csak néhány SPD-politikus tiltakozott, sőt néhányan még a keresztfront erőfeszítéseire is csatlakoztak. Az, hogy e döbbenetes baloldali hajlandóság ellenére nem alakult ki tényleges

11 Vö. Uo. 356.

Kétféjú fegyver –

Kétféjú azték kígyó,
15–16. század fordulójá
(Wikimedia Commons)

keresztfront, azon múlt, hogy Hitler tudomást szerzett Strasser erőfeszítéseiről, és pontosan tudta, hogyan kell őt nagyon rövid idő alatt az NSDAP-n belül „áruló” gyanánt elszigetelni. A letaglózott Strasser így végül nem vállalta a szűkszerű offenzívát, hanem egyik napról a másikra visszavonult a magánszférába. A keresztfront támogatóit a politikai jobboldalon légüres térben hagyta, és ezzel végzetes csapást mért az ügyre. Hitler végül persze nem bocsátotta meg neki a von Schleicherrel és a szakszervezetekkel folytatott, végeredményben eredménytelen egyeztetéseket: 1934. június 30-án – von Schleicherrel és Junggal együtt – őt is kivégezték.

Gregor Strasser egyedülálló keresztfrontról alkotott víziója – Jung fentebb ismertetett elnöki-katonai kormányzati elképzelése és Schmittnek a „centrum önfelhatalmazására” tett kísérlete – mellett több apróbb kísérlet is volt a regesszív fejlemények megakadályozására. Elengedhetetlen, hogy az ilyen és ehhez hasonló történelmi kísérleteket jobban megismerjük, mivel napjaink baloldali teoretikusai és gyakorlati szakemberei a „keresztfront” kifejezést éppen a hitleri apologetika szagával szennyezik be, és történelmileg – ha egyáltalán – legfeljebb az 1932-es Berlieni Közlekedési Vállalat sztrájkjában való nagyon rövid NSDAP–KPD-együttműködésre utalnak.¹² A weimari köztársaság baloldali értelmiségjei, akik maguk is átérték ezeket a kísérleteket, kétségkívül gyakran egészen más nézeteket vallottak ideológiai ellenfeleikről, mint azt a baloldal manapság gondolja.

KÖVETKEZTETÉS – ÉS HOLNAP?

Ez a rövid, szubjektív betekintés a táborok között ez idáig keresztülhúzódozó politikai próbálkozások történetébe megmutatta: kritikusainak állításaival ellentétben a keresztfront nem létezik *sui generis* mint politikai koncepció. Nem rendelkezik világosan meghatározott koncepcióval, hiszen országtól, időtől és helyzettől függően a fogalom teljesen eltérő értelmet nyer. A legkisebb közös nevező megtalálására tett kísérletként a korábbi keresztfrontos törekvések közös jellemzőjét arra alapozhatjuk, hogy egy adott helyzetben egy adott ellenféllel szemben, egy adott cél érdekében bal–jobb fúziót vagy együttműködést

12 Vö. Klaus RAINER RÖHL: *Nähe zum Gegner. Kommunisten und Nationalsozialisten im Berliner BVG-Streik von 1932*. Campus Verlag, Frankfurt am Main, 1994.

alakítanak ki, és hogy a kísérletek rendszerint a jobboldalról indulnak. Ez a strukturális és funkcionális megközelítés azonban ritkán árul el bármit is az adott keresztfront tartalmáról. Az itt bemutatott példák alapján egyszerűen arra a megállapításra juthatunk, hogy felül kell vizsgálni azt a tévhitet, miszerint a „keresztfront” egy sajátos politikai fogalom. A keresztfront inkább taktikai, strukturális és átmeneti modell, amely egy történelmi pillanatban, az események nyomására alakulhat ki, önmagában azonban nem jelent értéket, és mint ilyen, nem is érdemel különösebb figyelmet, különösen mivel – akkor is, mint most – hiányoznak a táborokon átívelő projektek, sőt a „tévesen”, azaz ellenégesen megbélyegzett politikai elemekkel kapcsolatos pusztá érdeklődés is.

Mindezek miatt észszerűbbnek tűnik, ha a saját elképzeléseinket konkrétan fogalmazzuk meg, és a fogalmakat magunk határozzuk meg, azaz vállaljuk a témakörök elengedhetetlenül szükséges kibővítését. Egy olyan Új Jobboldalnak, amely elhatárolja magát a neokonzervatív-neoliberális eszmevilágtól, azaz szembeáll a Nyugat dominanciájával, az egyetemes iszlamofóbiával, a szabadpiacba vetett hittel és a kapitalizmus konzervatív megerősítésével; egy olyan Új Jobboldalnak, amely kidolgozza saját megalapozott képét a kortárs imperia- lizmusról és geopolitikailag a „hegemóniák pluralizálása” mellett foglal állást; egy olyan Új Jobboldalnak, amely újra felfedezi a szociális kérdést mint saját szubjektumát; egy olyan Új Jobboldalnak, amely európai módon gondolkodik, s nem csupán egy nemzeti-szuverenista-populista Brüsszel-ellenes blokkot akar létrehozni, amely új és innovatív módon, de a hagyományokhoz és a gyökerek- hez is kötődve tekint az egyesült Európa gondolatára; végezetül egy olyan Új Jobboldalnak, amely képes elemezni a „nagy felcserélés” és a pénzügyi kapitalizmus jelenlegi helyzetének nagyobb politikai-gazdasági összefüggéseit, valamint képes ellentervezeteket kidolgozni – nos, egy ilyen Új Jobboldalnak nem lenne szüksége arra, hogy egy keresztfront formálásához a baloldalon keressen partnereket. Önmagában is megállná a helyét, saját erejéből és eszmei gazdagságából szellemi alternatívát testesítené meg, amely aztán magához vonzhatná a baloldal azon kisebbségi erőit, akik saját táborukban a koncepciómentes ideológiai mondanivaló és a viselendő politikai minták beszűkülésétől szenvednek, és akik szerint „a demokrácia csak olyan terekben létezik, amelyek az emberek számára kezelhetők”.¹³

Előfordulhat, hogy az Új Jobboldal tartalmi bővülésével a (mindaddig túl gyakran) „baloldaliként” felfogott toposszal szemben végtére a szó szoros értelmében vett szintézis állna elő – két felfogás egybeolvad, ahol a százalékos arány ízlés szerint változhat. Egy ilyen szintézis nem tagadná vagy homályosítaná el a két régi fogalom, azaz a Bal és a Jobb jelentését, hanem „feloldaná” őket a dialektika azon értelmében, hogy valami megsemmisül, de mégis másként él tovább [*Überwindung*]. Ezért talán egyszerűen fel kellene oldanunk a jelenlegi jobboldalt, és a 21. század társadalmi és gazdasági, nemzeti és globális kihívásainak megfelelően újra kellene formálnunk. A korábbiak negligálásának és a megszokottól eltérő újdonságok előidézésének ilyen módon történő megközelítése „produktív szellemi nyugtalansághoz vezetne”.¹⁴ Az állítólagos ideológiai ellentétek leküzdésétől leginkább azok az erők tartanak, amelyek a „keresztfront” elején emlegetett vádját a megbélyegzés érdekében politikai fegyverként használják. Mindenesetre az Alain de Benoist által diagnosztizált hármas válság fényében, amelynek ciklikus intervallumai a globális információs és pénzügyi kapitalizmus jelenlegi állapotában tovább gyorsulnak, sürgősen szükség van az „ellentétek szintézisére”, amelyet Norberto Bobbio egyszer szó szerint „konzervatív forradalomnak” nevezett.¹⁵ ■

(Fordította: Hárshgyi Zsuzsanna)

**a keresztfront-kísérletek
rendszerint jobbról indulnak**

13 Sahra WAGENKNECHT: *Reichtum ohne Gier. Wie wir uns vor dem Kapitalismus retten.* Campus Verlag, Frankfurt am Main, 2016. 23.

14 Karlheinz WEISSMANN: *Dritte Wege. Sezession*, 2007/október. 12.

15 Norberto BOBBIO: *Rechts und links. Gründe und Bedeutungen einer politischen Unterscheidung.* Verlag Klaus Wagenbach, Berlin, 1994. 20.